

MUSEU
D'ART CONTEMPORANI
DE BARCELONA

MUZEUM
museum
of modern art
in warsaw

Oskar Hansen. Forma oberta

- ▶ Dedicada a Oskar Hansen, arquitecte, urbanista, teòric i pedagog polonès, i a l'evolució de la seva teoria de la forma oberta.
- ▶ En la línia d'investigació del Museu sobre l'arquitectura i la seva relació amb l'art, el disseny, l'urbanisme i altres pràctiques artístiques.

Títol: *Oskar Hansen. Forma oberta* **Inauguració:** dijous 10 de juliol de 2014, a les 19.30 h
Dates: de l'11 de juliol de 2014 al 6 de gener de 2015 **Comissaris:** Soledad Gutiérrez i Łukasz Ronduda, en col·laboració amb Aleksandra Kędziorek **Exposició organitzada i produïda per:** Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA) i Museu d'Art Modern de Varsòvia **Itineràncies:** Museu de Arte Contemporânea de Serralves, Porto.

Exposició realitzada amb el suport d'una subvenció d'Islàndia, Liechtenstein i Noruega a través de l'EEA Grants i cofinançada pel Ministeri de Cultura de Polònia, en el marc d'un projecte realitzat en col·laboració amb l'Escola d'Arquitectura de Bergen.

El Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA) presenta l'exposició ***Oskar Hansen. Forma oberta***, coproduïda amb el Museu d'Art Modern de Varsòvia i dedicada a la pràctica de l'arquitecte, urbanista, teòric i pedagog polonès Oskar Hansen (1922-2005). Emmarcada en la línia d'investigació del MACBA que reflexiona sobre la relació entre l'arquitectura i altres pràctiques artístiques, l'exposició se centra en l'evolució de la teoria de la *forma oberta* desenvolupada per Hansen, des que s'origina en els seus propis projectes arquitectònics fins a la seva aplicació en la pedagogia de l'art, l'edició de pel·lícules, els jocs visuals i les pràctiques performatives per part d'altres artistes.

Oskar Hansen va ser membre del grup d'arquitectes Team 10, la primera veu crítica respecte a l'ortodòxia moderna de la Carta d'Atenes i els seguidors de Le Corbusier, i va presentar la seva teoria de la *forma oberta* a la reunió fundacional del grup a Otterlo el 1959. Aquesta «actitud» (més que no pas una teoria) va ser concebuda inicialment com una eina per al disseny de projectes arquitectònics, encara que la seva evolució i aplicació en els àmbits de la pedagogia, l'edició de pel·lícules, els

jocs visuals i la pràctica performativa va donar lloc a un amplíssim conjunt d'experiments que situen la interacció amb l'altre, l'intercanvi i la socialització de l'objecte artístic en el centre d'atenció del creador.

L'interès de la forma oberta consistia a desenvolupar estratègies d'indeterminació, flexibilitat i participació col·lectiva, i estava *oberta* fins i tot per Hansen; oberta a la possibilitat de transformació contínua, a la influència de pràctiques properes i, de manera molt més directa, oberta a l'aprovació per part dels seus estudiants de l'Acadèmia de Belles Arts de Varsòvia, on va començar a donar classes quan, a principis dels anys cinquanta, el govern polonès li va prohibir d'exercir la seva professió d'arquitecte, per haver violat els preceptes del realisme socialista imperants en aquella època.

Va ser aleshores quan va iniciar la seva activitat de pedagog, experimentador i catalitzador d'una nova manera de fer art. Hansen va idear un sistema pedagògic revolucionari de gran potencial per al desenvolupament de les facultats creatives i relacionals de l'individu i del grup. En el seu sistema es considera que tota acció individual ha d'anar encaminada a permetre la resposta, la implicació de l'altre o del grup. Aquesta exposició insisteix en la importància de les pedagogies radicals en un moment de crisi dels sistemes educatius oficials i en el paper de l'art com a proveïdor d'experiència i coneixement fora de les aules.

L'exposició al MACBA desenvolupa la idea de la forma oberta a través de les principals àrees on la va aplicar Hansen, mostrant les múltiples capes del seu treball en una sèrie de seccions que es connecten de manera lliure, lluny de lectures o experiències «tancades». L'arquitectura de l'exposició també n'és una part integral i posa en relleu un dels camps d'interès que Hansen va compartir amb els arquitectes polonesos moderns que treballaven sota el socialisme: el **comissariat d'exposicions**. El disseny d'exposicions donava als arquitectes, col·locats en el paper de comissaris, la llibertat necessària per experimentar amb altres formes d'expressió. Aquesta idea es plasma en la mostra del MACBA mitjançant dues estructures creades pel mateix Hansen per a exposicions de les quals va ser comissari: una «cadena» presentada a la galeria Po Prostu el 1957, que integrava l'obra exposada i l'espai expositiu amb els voltants de la galeria, i la instal·lació a la galeria DAP el 2003 (una de les seves últimes intervencions), on una construcció abstracta en forma de cinta creava un fons que exposava la gent que passava per la galeria. Les dues han estat adaptades a l'espai del museu per centrala, un grup d'arquitectes amb seu a Varsòvia que han treballat sobre l'arxiu de Hansen.

Pel que fa a la **planificació urbanística**, les idees de Hansen es van desenvolupar en una cultura arquitectònica específica i en la realitat política i econòmica de l'Estat socialista. Això queda reflectit en la seva proposta del *sistema lineal continu*, una

extensió de la idea de la forma oberta, que proposava substituir les ciutats centrals per ciutats en forma de xarxa al llarg de Polònia i Europa. L'exposició compta amb dibuixos de Hansen que il·lustren la seva teoria, mapes i una maqueta del Cinturó Occidental de 1976. Aquesta part de l'exposició posa l'accent en la relació de Hansen amb el Team 10, ja sigui de manera directa (a través dels seus articles publicats a la revista del Team 10, *Le Carré Bleu*) o conceptual (el seu interès per la participació, l'ecologia, la humanització de les ciutats i les fàbriques, i la revisió dels principis urbanístics del modernisme, expressats, per exemple, en les enquestes realitzades entre els habitants del complex residencial Juliusz Słowack de Lublin).

La investigació de Hansen en el camp de **la cibernètica, la relació entre l'arquitectura i els mitjans de comunicació**, així com **l'arquitectura mòbil**, es presenta a la mostra a partir de l'Estudi Experimental de la Ràdio Polonesa de 1962, amb un espai i esquema de color que s'ajustava als sons de la música electrònica que s'hi creava. S'acompanya de dissenys per a l'arquitectura mòbil i espais artístics, com ara els esbossos del pavelló per a la fira internacional d'Esmirna (1955), del Teatre Estudi de Varsòvia (1972) i del Museu d'Art Modern de Skopje (1966). Aquest bloc es complementa amb informes dels estudiants de Hansen de finals de 1970 sobre diversos projectes de cooperació amb la televisió, com *Activities in TV Studio* de KwieKulik i *Video A* de Paweł Kwiek, la cinematografia oficial i la propaganda. Desafiant la relació acceptada entre l'artista i l'espectador, aquests treballs sovint implicaven una interacció dialèctica entre la persona que portava la càmera, l'actor i l'audiència, i alhora oferien un comentari dins de les complexitats de la producció artística i proposaven un llenguatge no autoritari per a nous tipus de comunicació.

La part de l'exposició dedicada als **espais privats** mostra dos espais dissenyats per Hansen i la seva dona, Zofia Hansen. D'una banda, un apartament al carrer Sędziowska de Varsòvia (1950-1955), que serveix d'il·lustració del concepte d'actiu negatiu –una manera escultòrica de presentar la recepció emocional de l'espai arquitectònic– i, de l'altra, la seva casa de 1968 a Szumin, situada al costat del riu Bug, que va posar de manifest les qüestions de la permeabilitat de l'espai i la integració en l'entorn, de manera que també va fer la funció d'eina educativa.

Amb **Contramoment** ens centrem en el primer debat públic sobre l'arquitectura de la forma oberta i els seus principis. El 1957 Hansen i un grup d'arquitectes van guanyar el concurs per al monument d'Auschwitz-Birkenau amb una proposta basada en la construcció d'una carretera d'asfalt negre que travessava les ruïnes del camp de concentració, esborrant-lo com un fet que no hauria d'haver existit mai, i alhora creava un espai per als visitants que els permetia observar el procés

d'entropia en curs. El disseny del monument proporciona un punt de referència excel·lent per explicar els principis de la forma oberta.

Les **eines didàctiques** desenvolupades per Hansen durant la seva llarga trajectòria com a professor a l'Acadèmia de Belles Arts de Varsòvia (entre 1952 i 1981) van ajudar els estudiants a investigar en la composició o percepció dels fenòmens visuals, incloent-hi el mateix espai expositiu, a través dels principis de la forma oberta explicats en el diagrama que Hansen feia servir per a les classes. A més, gràcies a les fotografies i pel·lícules d'arxiu (entre les quals hi ha una part recentment digitalitzada de la pel·lícula de KwieKulik de 1971 titulada *Open Form: Hansen's Studio*), podem veure com s'empraven aquestes eines didàctiques a l'estudi de Hansen, i també experimentar-hi en l'espai expositiu. En aquesta secció s'observa clarament el desplaçament del concepte de forma oberta des de l'àmbit de l'arquitectura fins al de les arts visuals i la pràctica artística performativa (per exemple, en la pel·lícula *Game on Morel's Hill*, 1971), la qual cosa constitueix un exemple de l'aplicabilitat de la teoria i la pràctica de Hansen no sols en les diverses escales arquitectòniques, sinó també en diferents camps de producció cultural.

Finalment l'exposició qüestiona **la influència de la forma oberta** en l'art contemporani polonès en postular un canvi en les relacions entre artista i espectador i obrir l'art a la participació i a la valoració de la seva dimensió processual. Als anys seixanta, els alumnes de Hansen consideraven la forma oberta com el fonament per a una producció col·lectiva, orientada a la comunicació. A través d'un procés descrit com «treballar amb la càmera», els artistes gravaven accions indeterminades i performances efímeres coordinades amb el camp de visió de la càmera. Així, mentre Hansen assenyalava una manera d'involucrar-se i participar a través de l'«energia de la iniciativa del client», aquest grup d'artistes entenia la col·laboració com una sèrie de «provocacions» i «respostes» en què no sols es qüestionava l'autoria, sinó també l'estatus de l'obra en concret.

El grup prioritzava el desenvolupament d'«activitats», «estructures» o «jocs» a través dels quals emergia l'acció col·lectiva. La insistència en el desplegament impredecible d'aquests processos en dimensions formals, socials i temporals s'acompanyava d'un èmfasi en la documentació objectiva. Si bé la matemàtica, la cibernètica i la teoria de la comunicació eren les seves disciplines de referència, els artistes també concebien el seu treball com una pràctica social radical que experimentava amb sistemes no autoritaris i que ofería una possibilitat d'interferència en la política i la propaganda de l'època. Així, es presenten diverses aproximacions a la teoria de la forma oberta en les obres de Grzegorz Kowalski, Artur Żmijewski, Paweł Althamer, KwieKulik, Paweł Kwiek, Wiktor Gutt i Waldemar Ranszewski, entre d'altres.

L'exposició comptarà amb la publicació *Oskar Hansen – Opening Modernism. On Open Form Architecture, Art and Didactics*, a cura d'Aleksandra Kędziorek i Łukasz Ronduda.

Press MACBA 934 813 356 / 934 813 354 press@macba.cat